

Comentari a la Llei 1/2001, del 6 d'abril, per la qual es regulen les unions de fet a la Comunitat Valenciana¹

JUDITH SOLÉ RESINA
Professora titular de dret civil
Universitat Autònoma de Barcelona

1. QÜESTIÓ PRÈVIA

És sabut que el marc normatiu relatiu a les unions de fet es caracteritza perquè no hi ha una norma sobre la matèria d'àmbit estatal i, en canvi, n'hi ha diverses d'àmbit autonòmic. Algunes regulen un veritable estatut jurídic d'aquestes unions, mentre que d'altres es dediquen bàsicament a reconèixer a les unions de fet drets de caràcter públic, malgrat que en alguns casos també regulen determinats aspectes civils de la unió.

Les normes autonòmiques vigents sobre la matèria són la Llei foral navarresa 6/2000, del 3 de juliol, per la igualtat de les parelles estables; la Llei 18/2001, del 19 de desembre, de parelles estables del Govern Balear; la Llei 2/2003, del 7 de maig, reguladora de les parelles de fet del País Basc; la Llei 25/2010, del 29 d'abril, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, i el Decret legislatiu 1/2011, del 23 de març, del Govern d'Aragó, pel qual s'aprova el Codi del dret foral d'Aragó. També la Llei valenciana 1/2001, del 6 d'abril, per la qual es regulen les unions de fet; la Llei 11/2001, del 19 de desembre, d'unions de fet de la Comunitat de Madrid; la Llei 4/2002, del 23 de maig, de parelles estables del Principat d'Astúries; la Llei 5/2002, del 16 de desembre, de parelles de fet de la Comunitat Autònoma d'Andalusia; la Llei 5/2003, del 20 de març, de parelles de fet de la Comunitat Autònoma d'Extremadura; la Llei 5/2003, del 6 de març, de regulació de les parelles de fet a la Comunitat Autònoma de Canàries; i la Llei 1/2005, del 16 de maig, de parelles de fet de Cantàbria. Algunes comunitats autònomes com

1. Aquest treball forma part del projecte d'investigació de la Direcció General d'Investigació del Ministeri de Ciència i Innovació DER2010-17949 «Nova configuració de la persona física. Revisió de les condicions personals, familiars i patrimonials. El principi de no discriminació».

ara Galícia, La Rioja i Castella i Lleó han optat, en lloc de legislar sobre la matèria, per aprovar solament la creació i el funcionament del registre de les unions o parelles estables, sens perjudici d'atorgar-los beneficis públics en les normes corresponents, així, el Decret 248/2007, del 20 de desembre, pel qual es crea i es regula el Registre de parelles de fet de Galícia, el Decret 30/2010, del 14 de maig, pel qual es crea el Registre de parelles de fet de La Rioja, i l'Ordre FAM/1036/2010, del 5 de juliol, del Registre d'unions de fet de Castella i Lleó.

En aquestes línies no podem abordar amb profunditat la qüestió de la competència de les comunitats autònomes amb vista a legislar en matèria civil, ni tampoc concretament a legislar en matèria d'unions de fet. Solament recordem que cal distingir, d'acord amb l'article 149.1.8 de la Constitució espanyola (CE), entre les comunitats autònomes que tenien dret civil foral o propi compilat a l'hora de promulgar-se la Constitució, com Catalunya, Aragó, País Basc, Navarra, Galícia i Balears, i les que no el tenien. I que en aquest segon grup encara es poden distingir les comunitats autònomes que en altres temps havien tingut dret civil propi consuetudinari, com la Comunitat Valenciana, Astúries i Extremadura, cosa que justificaria determinades competències civils.² Així que solament tenen competència civil per a legislar en matèria d'unions de fet les comunitats on hi havia dret civil compilat a l'hora de promulgar-se la Constitució espanyola, o on hi havia hagut dret civil consuetudinari que regulés les unions de fet o institucions connexes (el que no succeeix en cap cas), i sempre que els seus respectius estatuts d'autonomia haguessin assumit aquesta competència (art. 149.3 CE). De manera que es plantejegen importants problemes de constitucionalitat respecte a diverses d'aquestes lleis autonòmiques, entre les quals la valenciana, que atribueixen efectes civils a les unions de fet, per manca de competència de dites comunitats en la matèria.³ Concretament, i en el que aquí interessa, cal advertir que, en la nostra opinió, a falta de competència civil de la Comunitat Valenciana en relació amb les unions de fet, com que no hi ha costum valencià sobre aquesta qüestió ni sobre qualsevol altra connexa, la regulació que conté la Llei 1/2001 solament hauria d'incloure aspectes de dret públic de la institució i no s'hauria de referir, com efectivament fa, a efectes civils.⁴

2. En aquest sentit, la STC 121/1992, del 28 de setembre, reconeix que la Generalitat Valenciana «té competència per a legislar sobre institucions que hagin tingut una configuració consuetudinària específica en el seu àmbit territorial».

3. En el mateix sentit, Jesús ESTRUCH ESTRUCH, «La ley de uniones de hecho de la Comunidad Valenciana», *Revista de Derecho Civil Valenciano* (València), (2008), p. 14-16.

4. Per a un tractament amb més profunditat sobre la legitimitat competencial de las comunitats autònomes i més concretament de la Comunitat Valenciana per a legislar sobre parelles de fet es pot consultar Mari Paz GARCÍA RUBIO, «Parejas de hecho y lealtad constitucional», a *Estudios de derecho civil: homenaje al profesor Francisco Javier Serrano García*, Valladolid, Universidad de Valladolid, Secretariado de Publicaciones e Intercambio Científico, 2005, p. 47.

Les regulacions que contenen aquestes normes estan en molts punts realment distanciades, i no solament en la qüestió del reconeixement a la convivència estable en parella d'efectes civils o exclusivament de drets públics, sinó també en l'establiment i la determinació del concepte mateix de *unió de fet*, de la manera de constituir-se, dels requisits personals exigibles, o dels criteris d'aplicació de la norma, i configuren d'aquesta manera tractaments excepcionalment heterogenis d'una mateixa institució. En tot cas, cal tenir en compte que, d'acord amb la doctrina del Tribunal Constitucional (sala segona) exposada en la sentència 236/2000, del 16 d'octubre, la divergència entre la legislació civil d'una comunitat autònoma i el Codi civil —extensible, se sobreentén, a la divergència entre la legislació dels ordenaments civils autonòmics— no atempta contra el principi d'igualtat. Malgrat que no hi ha dubte que en la institució que ens ocupa provoca, com a mínim, perplexitat. No és casualitat la reserva constitucional a favor de l'Estat, que té atribuïda en exclusiva la competència amb vista a la regulació de les relacions jurídic-civils relatives a les formes del matrimoni (art. 149.1.8 CE), matèria amb la qual la institució que tractem planteja molts i evidents paral·lismes.

En les línies següents ens ocupem d'analitzar la Llei valenciana 1/2001, del 6 d'abril, per la qual es regulen les unions de fet, a fer-ho ens hi ajudarà la comparativa puntual amb altres lleis autonòmiques esmentades anteriorment.⁵

2. ÀMBIT D'APLICACIÓ DE LA LLEI 1/2001: CONSTITUCIÓ DE LA UNIÓ DE FET I REQUISITS PERSONALS DELS CONVIVENTS

La Llei 1/2001 s'estructura en nou articles distribuïts en cinc capítols dedicats a les disposicions generals, la inscripció de les unions de fet, la inscripció dels pactes de convivència, l'extinció de la unió i les normes administratives; dues disposicions transitòries; una disposició derogatòria, i tres disposicions finals.

En el capítol primer de la Llei, dedicat a les disposicions generals, s'estableix l'àmbit d'aplicació de la llei (art. 1) i els requisits personals (art. 2).

Són dos els criteris que determinen l'aplicació de la Llei 1/2001: d'una banda, l'existència d'una relació de convivència entre dues persones que constitueixi una unió de fet que reuneixi els requisits legals establerts, i, de l'altra, que almenys un dels membres de la unió de fet estigui empadronat a la Comunitat Valenciana (art. 1).

5. Per a una comparativa detallada entre les lleis autonòmiques, vegeu Rodrigo BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «El ámbito de aplicación de las leyes sobre parejas o uniones estables de hecho», a *Libro homenaje al profesor Manuel Albaladejo García*, vol. 1, Múrcia, Universidad de Murcia, Servicio de Publicaciones, 2004, p. 587-601.

És clar que les unions de fet que no compleixin amb els requisits personals i de constitució establerts en la Llei en queden al marge i no poden exigir els efectes jurídics que aquesta els atribueix, de manera que els problemes que susciten s'han de seguir resolent basant-se en els principis generals de l'ordenament jurídic, en la línia que ho ha estat fent fins ara la jurisprudència.

D'acord amb l'article 1.1, aquesta Llei és d'aplicació «a les persones que conviuen en parella, de manera lliure, pública i notòria, vinculades de manera estable, almenys durant un període ininterromput de dotze mesos, i que hi hagi una relació d'afectivitat, sempre que voluntàriament decideixin sotmetre's a aquesta mitjançant la inscripció de la unió en el Registre administratiu d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana». I afegeix que «la inscripció en el registre esmentat té caràcter constitutiu».

Així es pot afirmar que solament es fixa la constitució formal de la unió per inscripció en el Registre d'Unions de Fet, i que és requisit *sine qua non* la prèvia convivència «lliure, pública, notòria i ininterrompuda» durant un mínim de dotze mesos. Amb el benentès que es tracta solament d'un requisit previ a la seva constitució per inscripció en el registre, de manera que la convivència per si mateixa no comporta mai la constitució de la unió.

Dita convivència ha de ser similar a la que deriva del matrimoni —convivència marital—, per això s'exigeix que respongui a una relació d'afectivitat —*affectio maritalis*— i pugui ser percebuda com a tal per les terceres persones, en ser pública i notòria. Evidentment també ha de ser lliurement consentida. L'exigència expressa de vinculació estable dels convivents que fa l'article 1.1 no té gaire sentit en tant que precisament en garantia d'aquesta estabilitat es requereix la convivència prèvia durant un període mínim de dotze mesos, per la qual cosa se n'hauria pogut prescindir.

En tot cas, es constata que no es té en compte la possibilitat de la constitució automàtica de la unió de fet que altres lleis reconeixen⁶ pel transcurs d'un període de convivència o perquè hi ha descendència comuna. I d'aquesta manera es respecta la voluntat dels membres de la parella de sotmetre o no la seva relació a la Llei d'unions de fet. També cal assenyalar que, a diferència del que succeeix en la majoria de les normes autonòmiques sobre convivència estable, no s'estableix que el fet de tenir descendència comuna permeti excepcionar el requisit de l'any de convivència.⁷

Amb tot, la disposició transitòria primera adverteix que «el temps de convivència transcorregut abans de l'entrada en vigor d'aquesta Llei s'ha de tenir en

6. Així, el Codi civil de Catalunya (art. 234-1), la llei navarresa (art. 2.1), la llei asturiana (art. 3.2) i la llei canària (art. 1).

7. Les lleis de la nota anterior i les de Cantàbria (art. 4) i Extremadura (art. 4).

compte a l'efecte del còmput dels dotze mesos a què es refereix l'article 1, si els membres de la unió de fet estan d'acord».

En la mateixa línia que la llei valenciana, les lleis d'Extremadura (art. 4), Cantàbria (art. 4) i Madrid (art. 1) disposen que la inscripció en el Registre d'Unions de Fet és constitutiva, i requereixen per a la inscripció la prèvia convivència d'un any, però les lleis extremeña i cantàbrica salven aquesta exigència en els casos en què la parella tingui descendència comuna o manifesti la voluntat de formar una unió estable en document públic, mentre que la llei valenciana —i en la mateixa línia la madrilenya—, com ja ha quedat dit, exigeix en tot cas l'any previ de convivència.

D'aquesta manera, la Llei 1/2001 suma els requisits que altres lleis estableixen per a la constitució automàtica de la parella (període de convivència prèvia) i per a la constitució formal (inscripció), de manera que la llei autonòmica, juntament amb la madrilenya, resulta més restrictiva pel que fa a la constitució de la unió de fet, per la qual cosa solament procedeix per inscripció en el Registre i passat un any de convivència.

Probablement la convivència prèvia es requereix sobre la base que és un índex de l'estabilitat que caracteritza les unions de fet (unions estables), que es pretén que quedin regulades per la llei —gaudeixin de beneficis públics—, i les distingeix de les unions de fet que en queden al marge, si bé és cert que d'aquesta manera es discriminen les unions de fet *legals* respecte de les unions matrimonials en què no hi ha aquesta exigència. És com si l'òrgan legislador partís de la idea que l'opció de la celebració del matrimoni ja implica aquesta estabilitat —potser perquè la voluntat de convivència està més madurada—, mentre que cal garantir-la legalment per a les unions de fet, cosa que resulta, com a mínim, discutible.

El segon criteri establert per la llei en relació amb el seu àmbit d'aplicació és el relatiu a la necessitat que almenys un dels membres de la unió de fet estigui empadronat a la Comunitat Valenciana (art. 1.3). Així, es té en compte la dada de l'empadronament i no la del veïnatge civil o lloc de residència dels convivents, cosa que, d'una banda, evidencia el marcat caràcter administratiu de la norma i, de l'altra, casa perfectament amb el requisit de constitució de la unió de fet per via de la inscripció en el Registre administratiu d'Unions de Fet.⁸ N'hi ha prou que un dels dos membres de la parella estigui empadronat a la Comunitat Valenciana, malgrat que, com que s'exigeix també un període de convivència prèvia d'un any, normalment ho estaran tots dos.⁹

8. En relació amb la possible inconstitucionalitat d'aquest criteri de connexió, vegeu Susana ESPADA MALLORQUÍN, «El reconocimiento de efectos jurídicos a las parejas de hecho en el derecho español: evolución legislativa y jurisprudencial», *Revista de Derecho* (Barranquilla, Universidad del Norte Colombia), núm. 28 (desembre 2007), p. 119.

9. En el mateix sentit, Rodrigo BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, «El ámbito de aplicación de las leyes sobre parejas o uniones estables de hecho», a *Libro homenaje al profesor Manuel Albaladejo García*, vol. 1, p. 597.

L'article 2.1 de la Llei 1/2001 es refereix als requisits personals que han de reunir els membres de la unió de fet. Malgrat que no ho digui expressament, les parelles poden ser de persones del mateix o de diferent sexe, així es dedueix del preàmbul de la Llei, cosa de la qual parlarem més endavant. Aquest precepte estableix que «no poden constituir una unió de fet d'acord amb la normativa d'aquesta Llei: a) els menors d'edat, no emancipats; b) les persones lligades pel vincle matrimonial; c) les persones que formen una unió estable amb una altra persona o que tinguin constituïda una unió de fet inscrita amb una altra persona; d) els parents en línia recta per consanguinitat o adopció, ni e) els parents col·laterals per consanguinitat o adopció dins el tercer grau».

La similitud entre aquests requisits i els exigits pel Codi civil (CC) als cònjuges per gaudir de capacitat matrimonial és evident; solament s'afegeix en aquesta relació una referència a l'impediment per formar una parella estable —s'entén una unió de fet al marge de la llei— o tenir constituïda una unió de fet inscrita amb una altra persona, que té la seva raó de ser en l'exigència d'exclusivitat de la convivència que, malgrat que no menciona expressament la Llei, es deriva de la necessitat que la convivència de la unió de fet s'assimili a la convivència matrimonial en el sentit a què hem fet referència abans. Cal tenir present que pot resultar complicat comprovar si una persona forma una unió de fet inscrita perquè si aquesta unió queda regulada per una altra llei autonòmica pot succeir que es trobi inscrita en el Registre d'Unions de Fet d'aquella comunitat o fins i tot que no estigui inscrita en cap registre, ja que algunes comunitats no tenen en compte la inscripció com a requisit de constitució. Altres diferències amb la capacitat matrimonial són que no s'estableix la possibilitat de dispensa dels impediments de minoria d'edat ni de tercer grau de parentiu col·lateral (art. 48.2 CC); ni l'impediment per haver estat condemnat com a autor o còmplice de la mort dolosa del cònjuge de l'altre membre de la parella (art. 47.3 i 48.1 CC).

D'acord amb l'article 2.2 de la Llei 1/2001, no es pot pactar la constitució d'una unió amb caràcter temporal ni sotmetre's a condició. També en aquest cas amb identitat de raó respecte a la mateixa prohibició en el matrimoni (art. 45 CC).

3. ACREDITACIÓ I INSCRIPCIÓ DE LA UNIÓ DE FET

El capítol segon de la Llei 1/2001, que consta d'un únic article, tracta de la inscripció de les unions de fet. L'art. 3.1 de la Llei 1/2001 estableix que per a inscriure la unió de fet en el Registre administratiu d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana s'han d'acreditar, en expedient contradictori davant l'encarregat del registre, els requisits a què es refereix l'article 1, que són, com ja hem dit, l'existència d'una relació d'afectivitat i la convivència en parella de manera lliure, pública, notòria i ininterrompuda durant almenys un període de dotze mesos.

Aquest precepte afegeix que la prèvia convivència lliure, pública, notòria i ininterrompuda en relació d'afectivitat s'ha d'acreditar davant l'encarregat del registre mitjançant dos testimonis majors d'edat en ple exercici dels seus drets civils, i que reglamentàriament s'ha de regular l'expedient contradictori (art. 3.2).

En compliment d'aquest mandat legal (disposició final segona Llei 1/2001), el Decret 61/2002, del 23 d'abril, que aprova el Reglament d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana, desenvolupa la Llei. Regula el procediment d'inscripció d'aquestes unions i la manera de fer constar que hi concorre una causa extintiva per la inscripció en el registre, i deroga expressament el Decret 250/1994 i l'Ordre de la Conselleria d'Administració Pública del 15 de febrer de 1995, que havien regulat fins aquesta data el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana. Malgrat que, d'acord amb la disposició transitòria segona, «les inscripcions d'unions en el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana, regulades pel Decret 250/1994, del 7 de desembre, del Govern valencià, i per l'Ordre del 15 de febrer de 1995 de la Conselleria d'Administració Pública, s'han d'integrar d'ofici i de manera automàtica en el registre fixat en l'article 3 d'aquesta Llei».

El procediment d'inscripció que regula el Decret 61/2002 es basa en el principi de contradicció que regeix els procediments administratius, i que exigeix que es garanteixi la presència dels titulars dels distints interessos en joc. Requereix, en aquesta línia, el coneixement i la comprovació de la voluntat de cada un dels membres de procedir a la inscripció constitutiva en el Registre administratiu d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana, així com l'acreditació del requisit de la convivència durant el període mínim fixat en la Llei d'unions de fet. Amb aquesta finalitat s'exigeix: *a)* que la sol·licitud d'inscripció la subscriuguin conjuntament els dos membres de la unió de fet; *b)* la compareixença personal i conjunta d'ambdós davant l'encarregat del registre, excepte quan s'aporti escriptura pública en què quedi constància que manifesten la voluntat de constituir la unió quan es produïxi la compareixença d'apoderat amb poder notarial especial a l'efecte, sempre que en aquests casos comparegui personalment l'altre membre; *c)* la declaració de dos testimonis majors d'edat, i *d)* en el cas que la sol·licitud fos subscrieta per un sol dels membres de la unió de fet, s'exigeix el requeriment a l'altra persona designada en la sol·licitud perquè es manifesti expressament sobre la seva intenció o no de formar part de la unió.

Un cop constituïda la unió de fet per la inscripció, s'acredita mitjançant una certificació de l'encarregat del registre (art. 3.3).

4. REGULACIÓ DE LA CONVIVÈNCIA. INSCRIPCIÓ I EFECTES DELS PACTES

El tercer capítol de la Llei 1/2001 conté dos articles i es dedica a la regulació de la convivència i la inscripció dels pactes de convivència. L'article 4 disposa una

norma de dubtosa constitucionalitat, ja que els seus efectes van més enllà del contingut purament administratiu i inclouen l'àmbit civil. Concretament, fa referència a la possibilitat que els cònjuges regulin per pacte llurs relacions econòmiques, l'obligació i forma de contribució a les càrregues de la unió, i els efectes dels pactes respecte a tercers.

En aquesta línia dicta: «1. Els membres de la unió de fet poden establir vàlidament en escriptura pública els pactes que considerin convenients per a regir les seves relacions econòmiques durant la convivència i per liquidar-les després del seu cessament, sempre que no siguin contraris a les lleis, limitadors de la igualtat de drets que correspon a cada convivent o greument perjudicials per a un dels dos. Són nuls els pactes que contravinguin l'anterior prohibició. 2. Si no hi ha pacte, es presumeix, excepte prova en contrari, que els membres de la unió contribueixen equitativament al sosteniment de les càrregues d'aquesta, en proporció als seus recursos. 3. En tot cas, els pactes a què se refereix aquest article, estiguin inscrits en el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana o no, solament produeixen efectes entre les parts signants, i mai no poden perjudicar tercers».

La validesa dels pactes de contingut patrimonial subscrits entre convivents és admesa per la jurisprudència¹⁰ i per la majoria de la doctrina.¹¹ El que crida l'atenció és la referència legal al fet que els pactes constin en escriptura pública. No hi ha dubte que aquesta formalitat ofereix l'avantatge de facilitar la prova i de garantir l'assessorament professional en la redacció dels termes del conveni. I, així, la llei valenciana pot exigir aquesta formalitat per la seva inscripció en el Registre d'Unions de Fet, però en cap cas de manera general, en el sentit que l'escriptura pública es configuri com una forma *ad solemnitatem* que condicioni la validesa dels pactes de convivència entre els membres de la unió de fet. En aquest punt cal defensar la validesa dels pactes de contingut patrimonial entre convivents sigui quina en sigui la manera (verbal, per escrit en document privat o en document públic), sempre que no es contravingui la llei, la moral o l'ordre públic, sobre la base dels principis de llibertat de contractació (art. 1255 CC) i llibertat de forma (art. 1278 CC).

El precepte persegueix garantir que els pactes entre convivents no perjudiquin cap dels dos, d'aquí que disposi que tampoc són vàlids els pactes que resultin «greument perjudicials» per un dels convivents. Estableix així una limitació a la llibertat de pacte que d'una altra manera no afectaria els membres de la unió de fet —un dels quals podria estar d'acord a subscriure un pacte econòmic que li

10. STS del 18 de maig de 1992, del 21 d'octubre de 1992, de l'11 de desembre de 1992, del 16 de desembre de 1996 i del 23 de juliol de 1998, entre moltes altres.

11. Vegeu la relació d'autors que recull Esther GÓMEZ CALLE, «La Ley 11/2001, de 19 de diciembre, de uniones de hecho de la Comunidad de Madrid», *Anuario de Derecho Civil* (Madrid), núm. LVI-2 (abril 2003), p. 435.

resultés perjudicial sense que això n'afectés la validesa, per exemple, contribuir en més gran mesura a les càrregues de la unió. Curiosament es tracta d'una limitació que en aquests termes tan generals no està fixada en cap altra llei autonòmica sobre la matèria. És clar que queda per determinar què s'ha d'entendre per «greument perjudicials» si el mer desequilibri o la desigualtat entre els membres, o altres efectes perjudicials d'especial entitat.

Amb tot, al marge de si aquesta limitació pot semblar més o menys justificada, probablement el problema més gran és, com ja hem apuntat anteriorment, en el fet que en aquest punt la Llei s'excedeix pel que fa a l'àmbit competencial en regular aspectes civils de la relació. El mateix que es planteja quan l'article 2 en el paràgraf segon estableix la presumpció *iuris tantum* que els convivents contribueixen proporcionalment als seus recursos a sostenir les càrregues de la unió, i així indirectament els imposa l'obligació de contribuir a les despeses comunes.

La redacció d'aquest paràgraf és contradictòria, ja que —a falta de pacte— la prova en contrari de la presumpció de contribució equitativa ha de ser necessàriament l'existència d'un pacte; i reiterativa, ja que el que es presumeix és que contribueixen, diu, «equitativament» a sostenir les càrregues, «en proporció als seus recursos». Probablement la idea que tracta d'expressar és que a falta de pacte els membres de la unió han de contribuir a les càrregues d'aquesta en proporció als seus recursos.

I en aquest punt es planteja quina pot ser l'eficàcia d'aquest pacte pel qual els convivents decideixen una forma de contribució no equitativa o no proporcional als seus recursos, ja que necessàriament resultaria perjudicial per a un dels dos i, en conseqüència, s'hauria d'entendre nul, d'acord amb el que s'ha exposat en el paràgraf anterior.

No es relacionen les despeses que s'han de considerar càrregues de la unió a l'efecte d'aquesta Llei, entre les quals se solen incloure les necessàries per a mantenir la parella i els fills que conviuen amb ells. Tampoc no es fa referència a la possibilitat que la contribució dels convivents a aquestes despeses pugui tenir una forma diferent de l'aportació econòmica, com ara el treball per a la llar. Per tot això, es pot afirmar que l'article 4 introdueix més dubtes que no pas en resol.

En tot cas, aquesta norma tracta del contingut econòmic de la relació de convivència i atribueix efectes civils a les unions de fet.¹² Amb el benentès que es limita a regular les relacions internes entre els convivents i que no té efectes respecte a tercers. D'una part, perquè l'obligació de contribuir a les càrregues de la unió no comporta cap tipus de solidaritat pel que fa a la responsabilitat d'aquests deutes respecte a terceres persones; i de l'altra, perquè el tercer paràgraf de l'article 4 dis-

12. En el mateix sentit, Jesús ESTRUCH ESTRUCH, «La ley de uniones de hecho de la Comunidad Valenciana», *Revista de Derecho Civil Valenciano*, (2008), p. 21.

posa que els pactes sobre la regulació de la convivència, estiguin o no inscrits en el registre, solament produeixen efectes entre les parts signants, i mai poden perjudicar tercers. Aquesta última previsió és lògica tenint en compte la naturalesa administrativa del Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana, que no confereix efectes civils a les inscripcions —oposabilitat respecte a tercers. Així, resulta discutible la utilitat d'inscriure-hi els pactes de regulació de la convivència, si bé la inscripció es regula en l'article següent.

L'article 5 de la Llei 1/2001 estableix: «1. Els pactes a què es refereix l'article anterior es poden inscriure en el registre administratiu, sempre que siguin vàlids. 2. La inscripció es pot efectuar a petició d'ambdós membres de la unió o per resolució judicial en el cas de negativa injustificada o d'incapacitat d'un dels membres per a prestar-hi el consentiment. 3. Contra la denegació de la inscripció, que es fa per resolució motivada, s'hi pot interposar el recurs administratiu que escaigui».

Com ja ha quedat dit, resulta difícil imaginar la finalitat que poden buscar els qui pretenguin inscriure els pactes de convivència en el Registre d'Unions de Fet que no els confereixen oposabilitat respecte a tercers. Igualment pot plantejar problemes que l'encarregat del registre administratiu hagi de valorar la validesa —aspecte civil— d'aquests pactes per a inscriure'ls, ja que aquesta validesa depèn del fet que «no siguin contraris a les lleis, limitadors de la igualtat de drets que correspon a cada convivent o greument perjudicials per a un dels dos» (art. 4.1), uns extrems que s'haurien de resoldre en un procediment civil.

En tot cas, l'article 7 del Decret 61/2002, del 23 de abril, pel qual s'aprova el Reglament d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana, regula la inscripció marginal dels pactes vàlids dels membres de la unió de fet sobre llurs relacions econòmiques durant la convivència i sobre la liquidació d'aquestes relacions i de les modificacions que, sense dissoldre la unió de fet, afecten les dades de la inscripció constitutiva, i disposa que aquesta inscripció marginal es pot efectuar simultàniament o posteriorment a la inscripció constitutiva de la unió.

5. L'EXTINCIÓ DE LA UNIÓN

El capítol iv de la Llei 1/2001 es dedica a establir les causes d'extinció de la unió (art. 6) i a regular la inscripció en el Registre de la causa extintiva (art. 7).

Són causes d'extinció de la unió: *a*) el comú acord dels membres de la unió; *b*) la decisió unilateral d'un dels membres notificada a l'altre per qualsevol de les formes admeses en dret; *c*) la mort d'un dels membres de la unió de fet; *d*) la separació de fet de més de sis mesos, i *e*) el matrimoni d'un dels membres.

Crida l'atenció la referència a la «notificació per qualsevol mitjà admès en dret», que segurament s'ha d'interpretar com a notificació «fefaent». També que s'exigei-

xi un període de sis mesos de separació de fet per a entendre extingida la unió, ja que després de la reforma del Codi civil per la Llei 15/2005 ja ni tan sols s'exigeix el transcurs d'un període de temps en separació de fet per al divorci o la separació matrimonial. A l'últim, es troba a faltar la referència a la declaració de mort i a la mort o matrimoni d'ambdós membres com a causes extintives de la unió.

L'article 6.2 afegeix que els membres de la unió de fet estan obligats, encara que sigui separatament, a sol·licitar la cancel·lació de la inscripció de la unió. I l'article 7 estableix que la concurrència de causa extintiva de la unió s'ha de fer constar en el Registre administratiu d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana en la forma que es determini reglamentàriament.

L'article 8 del Decret 61/2002 regula les «Inscripcions de baixa» en el registre, que són, assenyala, les que tenen per objecte declarar l'extinció d'una unió de fet en el registre. Estableix que es procedeix a la baixa de la inscripció constitutiva i de les inscripcions marginals en els casos en què concorri alguna de les causes d'extinció determinades en l'article 6 de la Llei 1/2001, tot i que en aquest cas corregeix i precisa l'enunciat de la lletra *b* en el sentit següent: «Per decisió unilateral d'un dels membres de la unió, notificada a l'altre per qualsevol mitjà que deixi constància de la recepció per aquell o el seu representant, així com de la data de recepció, de la identitat i del contingut de la decisió»; i el de les lletres *c* i *e*, incloent com a causes d'extinció la mort o el matrimoni d'ambdós membres de la unió de fet que no es fixaven en la Llei.

A aquestes causes l'article 8.3 hi afegeix el trasllat del domicili habitual que comporti que cap dels membres de la unió de fet estigui empadronat a la Comunitat Valenciana, cas en què els membres de la unió també han de sol·licitar la cancel·lació —baixa— de la inscripció.

Curiosament l'article 9 del mateix decret regula els efectes que la «reconciliació» de les unions de fet pot tenir en el registre. Estableix els tres casos següents:

1. Si la reconciliació es produeix abans de la inscripció de baixa de la unió de fet en el Registre, i els membres de la unió la comuniquen i compareixen personalment en el Registre, no procedeix la inscripció de baixa ni de les marginals. És lògic, doncs, que en aquest cas hi hagi, de fet, un desistiment del procediment d'inscripció de baixa.

2. Si la reconciliació es produeix quan encara no han transcorregut sis mesos des de la inscripció de baixa en el registre, els membres de la unió de fet extingida poden tornar a demanar la inscripció sense necessitat de justificar la concurrència d'un període ininterromput de convivència prèvia, sempre que facin la compareixença personal exigida en l'article 15.1 del Reglament. En aquest cas, el que s'excepciona és el requisit de la prèvia convivència ininterrompuda, ja que el període de convivència prèvia hi serà encara que amb una interrupció, que per al cas que la causa de l'extinció sigui la separació de fet pot arribar a ser pràcticament d'un

any. Segurament la qüestió no és tant si aquesta excepció està justificada, sinó, com ja hem apuntat anteriorment, si ho està la regla general.

3. Si la reconciliació es produeix transcorreguts més de sis mesos de la inscripció de baixa, les mateixes persones que volen tornar a inscriure la unió de fet han d'observar tots els requisits per a la inscripció.

I l'article 9.4 precisa que les reconciliacions dels membres de les unions de fet integrades parcialment o totalment per persones al servei de l'Administració pública de la Generalitat Valenciana no poden donar lloc a nous permisos d'inscripció en el Registre d'Unions de Fet. Aquesta norma persegueix evitar el frau que podrien significar les repetides inscripcions constitutives i de baixa de la unió en el Registre, tot i que establerta de manera general pot resultar discriminatòria en relació amb la celebració del matrimoni, en què cap norma d'aquestes característiques limita els drets dels cònjuges.

A l'últim, cal assenyalar que la disposició final primera de la Llei 1/2001 estableix que «si la legislació de l'Estat preveu la inscripció en el Registre Civil de les unions regulades per aquesta Llei, els efectes que aquesta els atorga han ser entesos referits a las unions que s'hi inscriguin». La redacció d'aquesta norma en dificulta la significació; amb tot, entenem que cal interpretar-la en el sentit que els efectes que la llei valenciana reconeix a les unions de fet que regula s'han d'estendre a altres situacions de convivència que es puguin inscriure en el Registre Civil d'acord amb la regulació de l'Estat.

6. NORMES ADMINISTRATIVES

El capítol v de la Llei 1/2001 dedica dos articles (8 i 9) al reconeixement de drets públics als membres de la unió de fet, uns drets que en realitat són els que justifiquen la norma. I és que, como ja s'ha dit, a excepció dels articles 4 i 5 que regulen aspectes civils de les unions de fet, la resta de preceptes es dediquen a delimitar quines són les situacions de convivència a les quals es reconeixen aquests drets depenent de l'àmbit d'aplicació de la llei, els requisits personals, la constitució de la unió, la seva acreditació i l'extinció.

Doncs bé, d'acord amb l'article 8, els convivents al servei de la Generalitat Valenciana han de mantenir els mateixos beneficis reconeguts a les parelles que hagin contret matrimoni; i, d'acord amb l'article 9, els drets i les obligacions establerts en la normativa valenciana de dret públic han de ser d'aplicació als membres de la unió de fet, especialment en matèria pressupostària, de subvencions i de tributs propis.

És evident que l'equiparació de les unions de fet als matrimonis a aquest efecte es podria haver ordenat en les lleis que regulen el personal al servei de la Generalitat Valenciana i altres normes en matèria de dret públic, amb la simple previsió

d'afegir allà on diu *matrimoni* una equivalència amb la unió de fet o la convivència estable en parella (per exemple, *cònjuges* o *convivents*, *matrimoni* o *convivència en parella estable*). Amb tot, l'òrgan legislador valencià ha optat per establir un estatut jurídic de dret públic (amb algun efecte de l'àmbit del dret civil, como ja s'ha vist) de la unió de fet, en què poder definir el concepte i exigir que la convivència compleixi amb un seguit de requisits que la converteix en una convivència *qualificada*, que és l'única que es vol assimilar al matrimoni a l'efecte de reconèixer-li els mateixos drets públics.

7. OBJECTE I FINALITAT DE LA LLEI 1/2001. EL SEU SENTIT DESPRÉS DE LA REFORMA DEL CODI CIVIL ESPANYOL INTRODUÏDA PER LA LLEI 13/2005

La finalitat de la llei valenciana d'unions de fet és, segons reconeix expressament el preàmbul, «donar una solució adequada a la realitat sociològica de l'increment en el nombre d'unions entre persones, difícilment enquadrables en les categories jurídiques existents». Una solució, afegeix, que ha d'implacar establir una regulació normativa que «ha de ser el mecanisme equilibrador i igualitari per a aquelles persones que pel lliure exercici de les seves opcions, siguin quines siguin, pogueren sentir-se discriminades». I la seva justificació, també segons dicta el preàmbul, és «en l'article 2 de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana i en l'article 14 de la Constitució espanyola, que garanteixen la igualtat dels espanyols davant la llei sense que pugui prevaldre cap discriminació per raons, entre d'altres, de sexe, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social, així com en la Resolució del 8 de febrer de 1994 del Parlament europeu, sobre la igualtat dels drets dels homosexuals i lesbianes a la Comunitat Europea, que reitera el dret a un tracte idèntic, amb independència de l'orientació sexual, i en la Resolució del 19 de maig de 1994 de les Corts Valencianes, que recull el mateix esperit, per les quals aquestes assumeixen la necessitat de regular les unions de fet». De tot plegat se'n dedueix que, malgrat que la llei regula les unions de fet homosexuals i heterosexuals sense distinció, la seva principal finalitat és equiparar les unions homosexuals al matrimoni, especialment a l'efecte de determinats drets i beneficis públics (els recollits en els articles 8 i 9 de la Llei).

En tot cas, es confereix un caràcter temporal i provisional a la regulació que conté la Llei 1/2001 en tant que s'afirma que la Generalitat Valenciana l'aprova a l'espera d'una extensió del Codi civil a les unions de fet. Una extensió que, com és sabut, no s'ha produït fins al moment en tant que l'òrgan legislador estatal no ha regulat en termes generals (disposant un estatut jurídic) la unió de fet. Amb tot, la Llei 13/2005, de l'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi civil en matèria de dret a contraure matrimoni, possibilita el matrimoni entre persones del mateix sexe i li reconeix els mateixos efectes que al matrimoni heterosexual, i malgrat que aques-

ta llei estatal no incideix en l'àmbit de vigència o aplicació de la llei valenciana que aquí ens ocupa, no hi ha dubte que afecta la seva raó de ser.

La llei valenciana —segueix explicant el preàmbul— procura establir una regulació prou flexible perquè pugui encaixar en les diverses configuracions legislatives que es tenia en compte que podia adoptar en un futur immediat la llei civil estatal (unió personal civil, o conceptualització afectiva o quasi conjugal) entre les quals no hi havia, per cert, l'aprovació del matrimoni homosexual. I, en canvi, la legislació estatal, lluny de regular la unió de fet, va optar per reconèixer el matrimoni homosexual.

El resultat, després de la reforma esmentada del Codi civil, és que els cònjuges del mateix sexe (matrimonis homosexuals) tenen a la Comunitat Valenciana i en qualsevol altra comunitat autònoma espanyola els mateixos drets i beneficis públics que els cònjuges de sexe diferent (matrimonis heterossexuals). Aquests drets s'estenen, com a conseqüència de la legislació autonòmica i, en el que aquí interessa, de la Llei valenciana 1/2001, als membres de les unions de fet homosexuals i heterossexuals que quedin dins el seu àmbit d'aplicació.

És cert que ambdues regulacions poden coexistir sense problema. També que la solució que ofereixen es pot considerar equitativa en tant que els drets o beneficis públics s'atorguen basant-se en l'existència no d'un matrimoni sinó d'una relació de convivència que els justifica. Amb tot, entenem que la llei valenciana ha acabat complint amb una finalitat, ampliar la protecció a les unions de fet a aquest efecte, no buscada, o com a mínim distinta de la que assenyalava com a principal, que era, recordem, evitar la discriminació de les parelles per raó de la seva orientació sexual, que finalment aconseguí la reforma del Codi civil.

8. BIBLIOGRAFIA

- ÁLVAREZ GONZÁLEZ, Santiago. «¿Derecho interregional civil en dos escalones?». A: *Libro Homenaje a Ildefonso Sánchez Mera*. Madrid: Consejo General del Notariado, 2001, p. 1787-1808.
- AMUNÁTEGUI RODRÍGUEZ, Cristina de. *Uniones de hecho: Una nueva visión después de la publicación de las leyes sobre parejas estables*. València: Tirant lo Blanch, 2002.
- BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, Rodrigo. «La competencia para legislar sobre parejas de hecho». *Derecho privado y Constitución* [Madrid], núm. 17 (2003), p. 61-88.
- «El ámbito de aplicación de las leyes sobre parejas o uniones estables de hecho». A: *Libro homenaje al profesor Manuel Albaladejo García*. Vol. I. Murcia: Universidad de Murcia. Servicio de Publicaciones, 2004, p. 587-601.
- CANO SÁIZ, Rosa María; MONTSERRAT MOLINA, Pedro Eugenio. «La Ley de uniones de hecho de la Comunidad Valenciana». *Boletín jurídico de la Universidad Europea de Madrid* [Madrid], núm. 4 (2001).
- ESPADÁ MALLORQUÍN, Susana. «El reconocimiento de efectos jurídicos a las parejas de hecho en el derecho español: evolución legislativa y jurisprudencial». *Revista de Derecho* [Barranquilla: Universidad del Norte de Colombia], núm. 28 (diciembre 2007), p. 112-127.

- ESTRUCH ESTRUCH, Jesús. «La ley de uniones de hecho de la Comunidad Valenciana». *Revista de Derecho Civil Valenciano* [València], (2008), p. 1-29.
- GARCÍA RUBIO, Mari Paz. «Parejas de hecho y lealtad constitucional». A: TORRES GARCÍA, TEODORA F. *Estudios de derecho civil: Homenaje al profesor Francisco Javier Serrano García*. Valladolid: Universidad de Valladolid. Servicio de Publicaciones e Intercambio Editorial, 2005, p. 35-63.
- GAVIDIA SÁNCHEZ, Julio Vicente. «Analogía entre el matrimonio y la unión libre en la jurisprudencia del Tribunal Supremo y principio de libre ruptura de las uniones no matrimoniales». *Aranzadi Civil-Mercantil* [Cizur Menor], núm. 6 (2002).
- GINEBRA MOLINS, M. Esperança. «La regulación de las parejas de hecho como manifestación del desarrollo del derecho civil: la superación de la anomia». A: *Libro homenaje al profesor Lluís Puig i Ferriol*. València: Tirant lo Blanch, 2006, p. 1493-1503.
- GÓMEZ CALLE, Esther. «La Ley 11/2001, de 19 de diciembre, de uniones de hecho de la Comunidad de Madrid». *Anuario de Derecho Civil* [Madrid], núm. LVI-2 (abril 2003), p. 411-463.
- RAMS ALBESA, Joaquín. «Perspectivas legislativas sobre las uniones estables de pareja». A: ORTUÑO MUÑOZ, José Pascual (dir.). *Las uniones estables de pareja*. Vol. I. Madrid: Consell General del Poder Judicial, 2003. (Cuadernos de Derecho Judicial; I-2003), p. 101-123.
- ROCA MERCHÁN, M. del Carmen. «La extinción de la unión *more uxorio* por la separación de hecho y sus efectos en la gestión de los bienes y derechos comunes según la legislación autonómica española». *Aranzadi Civil* [Cizur Menor], núm. 9 (2002).
- RODRÍGUEZ MARTÍNEZ, M. Eugenia. *La legislación autonómica sobre uniones de hecho: Revisión desde la Constitución*. València: Tirant lo Blanch, 2003.
- RODRÍGUEZ RUIZ, Blanca. «Posición constitucional de las parejas de hecho». A: ROCA TRÍAS, Encarnación (dir.). *Estudio comparado de la regulación autonómica de las parejas de hecho: Soluciones armonizadoras*. Madrid: Consejo General del Poder Judicial, 2005. (Manuales de formación continuada; 28), p. 15-43.
- SOLÉ RESINA, Judith. «Las uniones no matrimoniales. Marco normativo actual: concepto y efectos». A: *Libro homenaje al profesor Lluís Puig i Ferriol*. València: Tirant lo Blanch, 2006, p. 2343-2364.

ANNEX. COMENTARI D'URGÈNCIA AL PROJECTE DE LLEI, DE LA GENERALITAT, D'UNIONS DE FET FORMALITZADES DE LA COMUNITAT VALENCIANA

Després d'enviar els originals d'aquesta obra a l'editorial, les Corts valencianes han iniciat la tramitació del Projecte de llei, de la Generalitat, d'unions de fet formalitzades de la Comunitat Valenciana (publicat al *Butlletí Oficial de les Corts* [BOC] núm 70. [2 maig 2012]). Així, ens ha semblat convenient adjuntar en forma d'annex un comentari d'urgència a aquest projecte, amb el benentès que donades la situació i les circumstàncies en què es du a terme no es pretén fer res més que una aproximació amb l'exposició de les reflexions que pot suggerir una primera lectura, a l'espera de confirmar si efectivament es transforma en llei, i els canvis que hi haurà en la tramitació.

Com a qüestió prèvia cal advertir que la regulació prevista en el Projecte de llei és aplicable a totes les unions de fet amb independència del sexe dels seus membres (art. 1.1) i que s'hi s'estableix expressament el principi de no-discriminació per raó de la naturalesa matrimonial o del grup familiar (art. 1.2) com a inspirador i rector de la norma.

L'objectiu del Projecte de llei és la regulació dels drets i deures dels membres de les unions de fet «formalitzades» (art. 1.1). D'una banda, es pot afirmar, doncs, que s'exclouen les unions de fet no «formalitzades», que seguiran quedant al marge de l'aplicació d'aquesta norma i, a falta d'una altra regulació, en situació de llacuna legal. La referència a les «unions de fet formalitzades» pot resultar contradictòria, ja des d'un principi, si entenem que una unió és de fet quan no s'ha constituït d'una manera determinada pel dret (es contraposa el fet i el dret), de manera que si una unió és de fet no pot ser formalitzada i si una unió és formalitzada ja no és de fet.

D'altra banda, caldrà considerar que malgrat el que es desprèn de la lletra del primer paràgraf de l'article 1 («s'entenen per tals») les unions «formalitzades» no són en realitat «les formades per dues persones que, amb independència del seu sexe, visquin en una relació anàloga a la conjugal». Altrament, les unions a les quals resultaria aplicable el Projecte de llei serien totes les que visquessin en una relació d'efectivitat anàloga a la conjugal, i no només les «formalitzades», que són les que compleixen els requisits que la mateixa norma estableix.

Pot ajudar a definir el significat d'*unió formalitzada* l'article 3, que diu que «són unions formalitzades aquelles en què consta la seva existència, bé per declaració de voluntat dels integrants davant el funcionari encarregat o la funcionària encarregada del Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana i plasmada en la inscripció corresponent o bé en un altre document públic inscrit en el registre mencionat, sempre que compleixin els requisits que determina aquesta Llei per a ser considerats com a tals».

En tot cas, en primer lloc cal tenir en compte que l'esmentat article 3 es titula «Acreditació i prova de les unions de fet». Amb tot, i malgrat que no sembla que vulgui fer referència a la forma de constitució d'aquestes, entenc que de fet regula aquesta qüestió, sens perjudici que com a conseqüència de l'establiment d'aquesta forma de constitució l'acreditació d'aquestes unions s'hagi de dur a terme mitjançant la certificació de la inscripció de la unió en el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana. En qualsevol cas, no es pot perdre de vista que es refereix a un organisme administratiu i que, per tant, la inscripció no té els efectes propis de la inscripció en el Registre Civil, especialment els relatius a l'oposabilitat de la unió davant terceres persones, i això malgrat que el Registre d'Unions de Fet tingui efectes de publicitat. Per això entenc que les certificacions d'aquest registre solament acreditaran l'existència d'una unió de fet, amb efectes entre les parts o, en el seu cas, en la relació amb organismes públics. Més endavant tornarem sobre aquesta qüestió.

Així, les unions de fet es constitueixen amb la inscripció al Registre d'Unions de Fet de la declaració de voluntat dels integrants manifestada davant el funcionari o funcionària encarregada del Registre o establerta en un document públic, que pot ser una escriptura pública però en tot cas no constitutiva. No s'estableix la possibilitat de constitució automàtica de la unió pel transcurs d'un determinat temps de convivència o pel fet de conviure i tenir un fill en comú, com sí que es preveu en altres regulacions autonòmiques. Certament, doncs, es respecta la voluntat dels membres de les unions de fet pel que fa a si admeten que aquesta Llei reguli la seva relació personal. Una altra cosa és si partint de la base que caldrà que aquestes unions es formalitzin per tal que tinguin efectes és necessari, o fins i tot convenient, establir un estatut jurídic diferent del matrimonial per a regular relacions d'afectivitat anàlogues, en un moment en què el matrimoni queda obert a les parelles amb independència del sexe dels membres i s'ha modificat la regulació del divorci facilitant-ne extremament la consecució; és a dir, després de les modificacions introduïdes en el Codi civil espanyol (CC) per les lleis 13/2005, de l'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi civil en matèria de dret a contraure matrimoni, i 15/2005, del 8 de juliol, per la qual es modifiquen el Codi civil i la Llei d'enjudiciament civil en matèria de separació i divorci.

L'article 2 estableix l'àmbit d'aplicació de la Llei en els termes següents: «Aquesta Llei s'ha d'aplicar a les unions formalitzades d'acord amb ella, els membres de les quals queden subjectes a la legislació civil valenciana, d'acord amb l'article 3.4 de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana. Si només un dels membres estigués subjecte al dret civil valencià, s'han d'aplicar les disposicions estatals sobre resolució de conflictes de llei. La pèrdua de veïnatge civil d'un o una dels membres, per si sola, no determina la pèrdua de la condició d'unió de fet formalitzada». La darrera previsió pot plantejar problemes de constitucionalitat, atès que d'acord amb el Codi civil espanyol, en cas que un dels membres de la unió perdi el veïnat-

ge civil valenciana, també caldrà aplicar les disposicions estatals sobre resolució de conflictes de llei.

L'article 4 disposa les prohibicions següents per a constituir una unió de fet.

Quant als requisits personals, estableix que no poden formar unions de fet: *a)* les persones menors d'edat no emancipades; *b)* els qui estiguin casats o casades amb una altra persona, sense estar-ne separats o separades legalment, i els que mantinguin una unió de fet formalitzada amb una altra persona, i *c)* els que siguin parents en línia recta o col·lateral, per consanguinitat o adopció, fins al tercer grau. D'aquesta manera, estén els impediments d'edat i de vincle matrimonial previ que regeixen per al cas del matrimoni (art. 46 CC tot i que sense tenir en compte la possibilitat de dispensa), malgrat que limita la prohibició del matrimoni previ al cas que no estiguin separats legalment, i admet, doncs, la possibilitat que coexisteixi una unió de fet amb el matrimoni d'un o ambdós membres amb altres persones. Alhora fa extensiu l'impediment de matrimoni previ a l'existència d'una unió de fet formalitzada, s'entén mentre no es cancel·li la inscripció en el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana. Pel que fa a l'impediment per raó de parentiu, cal fer notar que incomprendiblement sembla limitar la prohibició pel que fa al parentiu en línia recta per consanguinitat o adopció també al tercer grau. És sabut que la limitació de grau ha estat tradicionalment establerta per al matrimoni en l'impediment de parentiu per consanguinitat col·lateral, però que dita prohibició inclou tots el graus en línia recta. Molt probablement es tracta d'un descuit de l'òrgan legislador que caldrà esmerçar.

D'altra banda, l'article 4.2 prohibeix que se sotmeti la unió a termini o condició en la mateixa línia que l'article 45 del CC ho fixa per al matrimoni.

Les causes d'extinció de la unió de fet que estableix el Projecte de llei són (art. 5.1): *a)* El comú acord dels seus membres; *b)* la declaració de voluntat de qualsevol d'ells o elles; *c)* quan qualsevol dels convivents o les convivents estigui incurs en un procés penal iniciat per haver atemptat contra la vida, la integritat física, la llibertat, la integritat moral o la llibertat i indemnitat sexual de l'altre o altra o dels fills o les filles comunes o de qualsevol d'ells, i s'hagi dictat resolució judicial motivada en què es constatin indicis fonamentats i racionals de criminalitat; *d)* per mort o declaració de mort de qualsevol convivent; *e)* per cessament efectiu de la convivència durant el termini de tres mesos, i *f)* per matrimoni de qualsevol dels membres.

En cas d'extinció de la unió formalitzada, qualsevol dels convivents haurà de sol·licitar, en el termini d'un mes, la cancel·lació de la inscripció que consti en el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana (art. 5.2).

Cal fer notar aquí que és la mera voluntat dels membres de la unió (de comú acord o individual) la que extingeix la unió, i això malgrat que s'estableix l'obligació dels convivents de sol·licitar en el termini d'un mes la cancel·lació de la inscripció del Registre d'Unions de Fet, que, a diferència de la inscripció, no és constituti-

va del nou estat civil. És a dir, que així com la declaració de voluntat de formalitzar la unió no és constitutiva, sinó que ho és la inscripció d'aquesta voluntat, la voluntat (dels dos o d'un convivent) d'extingir la unió sembla que sí que té efectes extintius de la unió, i la cancel·lació de la inscripció no té aquests efectes malgrat que els convivents estan obligats a sol·licitar-la. Tampoc no s'exigeix cap requisit de forma en la manifestació d'aquesta voluntat d'extingir la unió, a diferència del que succeeix en la de la constitució (declaració davant l'encarregat o encarregada del Registre d'Unions de Fet o document públic que s'ha d'inscriure).

La causa assenyalada en l'apartat *c* referida al cas que un dels convivents estigui incurs en un procés penal no té cap mena de justificació, ja que amb la voluntat d'un dels convivents (la víctima) ja n'hi ha prou per a extingir la unió. En la nostra opinió és, doncs, perfectament prescindible. Però és que fins i tot resultaria absurd imposar l'extinció automàtica de la unió de fet en el cas que s'estableix si cap dels dos convivents ho vol.

Per contra, és clar que la mort, declaració de mort o matrimoni de qualsevol dels membres són causes necessàries d'extinció de la unió.

Pel que fa a la causa del cessament de la convivència durant tres mesos, cal valorar que tal com està prevista actua de manera automàtica com a causa d'extinció de la unió de fet, això és, al marge de la voluntat dels convivents o fins i tot en contra, ja que si en tenen la voluntat la causa d'extinció és precisament aquesta. Així, es podria arribar a entendre que l'òrgan legislador imposi la realitat o fets sobre la voluntat en cas d'extinció si ho fes també en cas de constitució de la unió de fet i estableixi la constitució automàtica per haver transcorregut un determinat termini de convivència, però no s'entén en el cas que comentem. D'altra banda, en cap cas es pot interpretar que es requereix el cessament efectiu de la convivència durant un termini mínim de tres mesos per extingir la unió de fet, en primer lloc perquè ja no es demana aquest cessament efectiu de la convivència ni tan sols per sol·licitar el divorci en cas de matrimoni; i en segon lloc perquè a les lletres *a* i *b* del mateix precepte s'estableix que la mera voluntat dels convivents produeix l'extinció. Aquesta causa resulta, doncs, de difícil justificació.

Quant als efectes de l'extinció de la unió de fet formalitzada, l'article 6.1 disposa que la dita extinció implica la revocació automàtica dels poders que qualsevol dels membres hagués atorgat a favor de l'altre o de l'altra durant la unió, en la mateixa línia que ho fan els articles 102 i 106 del CC en cas de nul·litat matrimonial, separació o divorci.

D'acord amb l'article 6.2, «mentre no es cancel·li en el Registre d'Unions de Fet de la Comunitat Valenciana, l'extinció de la unió de fet inscrita no perjudicarà terceres persones de bona fe». Abans ja he apuntat que no es poden atorgar a un registre administratiu les funcions del Registre Civil, aquell pot tenir uns determinats efectes en relació amb la publicitat de les dites unions, però en cap cas pot

garantir l'oposabilitat de la seva existència davant terceres persones sense usurpar les funcions pròpies del Registre Civil. Les situacions inscriptibles i els efectes de les dites inscripcions correspon a l'Estat regular-les en tant que l'ordenació dels registres i instruments públics és matèria de competència exclusiva de l'Estat (art. 149.1.8 Constitució espanyola).

Per a la regulació de la convivència s'estableix el principi de la llibertat de pacte de les «relacions personals i patrimonials derivades de la convivència, els drets i les obligacions respectius constant la unió, i les normes per a liquidar les seves relacions econòmiques després de l'extinció, fins i tot preveient compensacions econòmiques en cas de cessament de la convivència. Són nuls els acords contraris a la llei, a la moral o a l'ordre públic, o limitadors de la igualtat de drets de les persones que conviuen».

L'article 7.2 disposa que per tal que els acords de contingut econòmic a què arriben els convivents produeixin efectes davant terceres persones, «han de formalitzar-se en escriptura pública i inscriure's al Registre d'Unions de Fet i, en cas d'afectar immobles o béns inscriptibles, en el Registre de la Propietat o Registre corresponent a la naturalesa d'aquests», i afegeix que «malgrat que aquests acords no estiguin documentats ni inscrits, poden perjudicar les terceres persones que en tinguin coneixement». Ja m'he referit als dubtes que planteja l'equiparació a determinats efectes que es fa del Registre d'Unions de Fet al Registre Civil. Evidentment, si l'afectació als béns s'inscriu al Registre de la Propietat, al Registre de Béns Mobles, etc., sí que es produirà el buscat efecte de l'oposabilitat. I pel que fa a la darrera previsió del precepte, solament pot ser admissible en tant que no contradiu el dret registral.

Amb tot, es disposa un conjunt de normes que seran d'aplicació si no hi ha un pacte sobre règim econòmic (art. 7.1), que són les següents:

1. Concepte de despeses comunes i deure de contribució.

L'article 8 disposa que «1. Són despeses comunes de la unió de fet formalitzada les necessàries per al manteniment dels membres i dels fills i filles comunes que convisquin a la llar familiar, i en especial: *a*) les que tinguin la consideració legal d'aliments; i *b*) les de conservació o manteniment de l'habitatge familiar o altres béns d'ús necessari de la parella. 2. No són despeses comunes les derivades de la gestió dels béns propis de cada membre, ni dels que responguin al seu interès exclusiu. 3. Els béns dels qui conviuen estan subjectes a la satisfacció de les despeses comunes de la unió. Quan qualsevol dels membres incomplís el seu deure de contribuir a la dita satisfacció, es podrà interessar l'autoritat judicial perquè adopti les mesures cautelars que consideri convenientes a fi d'assegurar-la, així com les bestretes necessàries i la previsió de necessitats futures. 4. Qualsevol convivent podrà dur a terme actes per a atendre les necessitats ordinàries de la unió, d'acord amb les circumstàncies d'aquesta i els usos socials».

En el concepte de despeses comunes de la unió s'hi inclouen expressament les que tinguin consideració legal d'aliments (aliments civils o aliments amplis) i les despeses de conservació o manteniment de l'habitatge o altres béns d'ús necessari de la parella. Pel que fa a aquestes últimes, és remarcable que no es consideren despeses comunes les d'adquisició de l'habitatge o altres béns d'ús necessari de la família en la línia de les regulacions més modernes que, partint de l'aplicació supletòria d'un règim econòmic de separació de béns, opten per no finançar l'adquisició de patrimoni per un dels cònjuges amb càrrec a les despeses comunes (art. 231-5 Codi civil de Catalunya [CCCat]). Per contra, no inclouen les despeses originades per fills no comuns i altres persones que convisquin a la llar familiar, que tampoc tenen l'obligació de contribuir a les despeses comunes.

L'apartat 2 d'aquest precepte exclou expressament de les despeses comunes les derivades de la gestió dels béns propis de cada membre, i dels qui responguin al seu interès exclusiu. Entenc que aquesta previsió comporta una certa confusió en tant que fa pensar que malgrat que en l'apartat anterior no s'hi inclouen, hi pot haver despeses de gestió de béns comuns i de béns propis que responen a interessos comuns que són despeses comunes.

L'apartat 3 estableix l'obligació dels convivents a contribuir a les despeses comunes. El mateix apartat disposa que es podrà interessar l'autoritat judicial que adopti mesures per a garantir el compliment del deure de contribuir a les despeses comunes. Malgrat tot, entenc que aquesta possibilitat de demanar mesures cautelars per a fer efectiva la contribució a les despeses comunes s'hauria d'haver tractat en regular els efectes de l'extinció, ja que cal pensar que la situació que s'estableix es donarà no mentre té lloc la convivència, sinó precisament quan cessa.

A la proporció en què els convivents han de contribuir a les despeses comunes s'hi refereix l'article 11 quan disposa que «les persones que convisquin tenen l'obligació de sufragar els deutes i les càrregues comunes en proporció a llurs respectives rendes i patrimonis», ja que malgrat que el precepte es tituli «Responsabilitat patrimonial», aquesta norma és clar que se circumscriu dins les relacions internes dels convivents. Més endavant hi tornarem.

Tampoc queda clar el sentit de l'apartat 4 del mateix precepte, que disposa que «qualsevol convivent pot dur a terme actes per a atendre les necessitats ordinàries de la unió, d'acord amb les circumstàncies d'aquesta i els usos socials», una previsió que sembla partir de l'axioma que cal una actuació conjunta dels convivents en l'exercici de la potestat familiar que prèviament no s'ha proclamat enlloc.

2. Deure d'aliments entre convivents.

L'article 9 estableix el deure d'aliments entre els convivents en la forma i quantitat previstes en el Codi civil amb preferència a qualsevol altra persona obligada a prestar-los, i equipara així els convivents als cònjuges a aquest efecte (art. 143 CC). El dret d'aliments que reconeix aquest precepte no admet pacte en contra (art. 7.1).

3. Disposició de l'habitatge habitual.

D'acord amb l'article 10, la persona titular de l'habitatge habitual o els mobles d'ús ordinari que inclou necessita el consentiment de l'altre per a disposar d'algun dret sobre aquests béns. La regulació que fa el precepte és molt similar a la que la Llei 10/2007, del 20 de març, de la Generalitat, de règim econòmic valencià fixa per a la disposició de l'habitatge habitual en cas de matrimoni (art. 16, 17 i 18) i la que determina l'article 231-9 del CCCat.

El comentari d'aquest precepte exigiria un detall i una extensió que no es pot emprendre en aquest comentari d'urgència a títol d'annex. En tot cas, val a dir que segons l'article 7.1 del Projecte de llei, l'article 10, que és part del capítol III, igual que els articles 8, 11 i 12, solament ha de ser d'aplicació si no hi ha pacte sobre el règim econòmic (art. 7.1), cosa que resulta incomprensible per diverses raons: en primer lloc, perquè el fet que els convivents hagin pactat un o altre règim no sembla que justifiqui un grau de protecció diferent a l'habitatge habitual, i en segon lloc, perquè aquesta norma té caràcter imperatiu en els casos en què s'estableix per al matrimoni en els articles 16, 17 i 18 de la Llei 10/2007, del 20 de març, de la Generalitat, de règim econòmic matrimonial valencià, i en l'article 231-9 del CC-Cat. Doncs bé, si li prediquem caràcter imperatiu, representarà una limitació important al principi de llibertat de pacte en la regulació de les relacions personals i patrimonials dels convivents establert en l'article 7.

4. Responsabilitat patrimonial.

L'article 11 estableix la responsabilitat solidària dels béns comuns dels convivents i dels béns de la persona que hagués contret l'obligació, respecte a les despeses comunes, sens perjudici del dret a reclamar a l'altre la part que li correspongui abonar. És realment sorprenent que s'estableixi aquest principi de responsabilitat solidària, no ja entre els béns dels dos membres de la unió de fet, com podria resultar de l'obligació que se'ls imposa de contribuir a les despeses comunes i en el cas que es partís de la idea que o bé no hi ha règim econòmic matrimonial o que aquest és el de separació de béns, sinó que s'estableix la responsabilitat solidària dels béns del convivent deutor i els béns comuns. És evident, doncs, que es parteix de la idea que entre els convivents hi ha règim econòmic (l'article 7 diu expressament que els articles del capítol III s'apliquen «si no hi ha pacte sobre el règim econòmic») i aquest és un règim comunitari, amb existència de béns comuns (i també càrregues comunes segons el primer apartat del mateix article 7). I això, a més, en cas «que no hi hagi pacte sobre règim econòmic», que és quan resulta d'aplicació aquest precepte segons aquest mateix article. Senzillament no hi veig explicació possible.

5. Aixovar domèstic i ús de l'habitatge.

L'article 12 atorga en cas de mort d'un dels convivents al membre sobrevivent el dret de predetracció dels béns que constitueixen l'aixovar domèstic de l'habitatge

habitual, exclosos els objectes d'extraordinari valor en relació amb el cabal relicte de la persona causant i el nivell de vida de la parella, així com el dret a l'ús de l'habitatge habitual de la unió durant l'any següent a la mort, i remet a la legislació general d'arrendaments urbans en cas que aquest es tingui en concepte d'arrendament.

Val a dir que amb les previsions que fan els articles 8 a 12 del Projecte de llei pràcticament es fa extensiu el tradicional règim econòmic primari del matrimoni a les unions de fet formalitzades, i es minimitzen les diferències en la regulació d'aquesta institució i el matrimoni mentre dura la convivència.

Altres efectes de la unió de fet formalitzada són els que es preveuen respecte a les relacions personals i familiars, els drets successoris i altres. Així:

L'article 13 equipara els integrants de la unió de fet formalitzada als cònjuges quant a l'exercici de les accions relacionades amb les declaracions d'incapacitat, prodigalitat, absència, mort i desenvolupament de les funcions tutelars, en la línia en què ho fan les regulacions modernes.

L'article 14 equipara el convivent supervivent al cònjuge supervivent a l'efecte dels drets successoris.

I l'article 15 estableix que els integrants de les unions de fet formalitzades han de tenir la mateixa consideració que els cònjuges a l'efecte de:

1. La regulació de la funció pública, que és competència de la Generalitat quant a llicències, permisos, situacions administratives, provisió de llocs de treball i ajuda familiar.

2. Drets i obligacions de dret públic establerts per la Generalitat en matèries de la seva competència, com ara normes pressupostàries, indemnitzacions, subvencions i tributs autonòmics.

3. Quant als drets a percebre pensions de viduïtat i indemnitzacions per accidents laborals o malalties professionals, s'ha de tenir en compte el que disposi la legislació aplicable en cada cas.

El Projecte de llei no conté cap previsió dels efectes de l'extinció de la unió de fet més enllà de l'equiparació del convivent al cònjuge en matèria de drets successoris. Així, curiosament no es regulen els efectes de l'extinció de la unió per ruptura de la relació, que sens dubte és la situació més conflictiva, la que provoca més litigiositat, i en què és més necessària la regulació.

És evident que ja una primera lectura del Projecte de llei de la Generalitat d'unions de fet formalitzades de la Comunitat Valenciana recomana una revisió en profunditat de la proposta que conté, per molts i importants motius. Tal com queda fixada la regulació de la unió de fet no és clar si és útil ni necessària, ja que no resol els principals conflictes que plantegen les unions de fet en els casos de ruptura de la relació. Cal replantejar el conjunt del contingut, i també convé salvar moltes incoherències internes i esculls tècnics.